

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YAŞAYAN “KÜÇÜK”, “KİÇİK”, “KİÇİ” VE “KEÇİ” SÖZCÜKLERİ

Tuncer GÜLENSOY*

ÖZET

Bu makalede Türkiye Türkçesinde, Türkiye Türkçesi ağızlarında ve Türk lehçelerinde çeşitli ses değişiklikleriyle yaşayan “küçük” kelimesinin görünümü ve kökeni üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkiye Türkçesi, Türk lehçeleri, küçük.

THE WORDS “KÜÇÜK”, “KİÇİK”, “KİÇİ” AND “KEÇİ” WHICH ARE STILL USED IN TURKEY TURKISH

ABSTRACT

In this article we investigated several aspects and etymology of the word “küçük” which is still used with several voice shifts in Turkey Turkish, Turkey Turkish accents and Turkish dialects.

Key Words: Turkish, Turkey Turkish, Turkish dialects, small.

Türkiye Türkçesi (TT)’nde yaşayan ve “1. boyutları, benzerlerinkinden daha ufak olan; 2. eni, boyu az; 3. daha az yaşlı; 4. niceliği az olan; 5. niteliği aşağı olan” anlamlarındaki “**küçük**” sözcüğü Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi, Türkiye Türkçesinin yer adları kılavuzuna da yerleşmiş farklı biçimleriyle de yaşamaktadır:

---

*Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi. El-mek: t.gulensoy@gmail.com

---

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Kiçik-Kayı (Uşak-Banaz'a bağlı bir köy. / Ulu-Kayı adlısı da vardır).

Kiçikapu (Kayseri'de bir semt)

Kiçi Karkın (Afyon-Şuhut'a bağlı bir köy).

Keçi Ören (Ankara'nın bir ilçesi) ['Leblebinin sert ve küçük olanlarına da **keçi** denilir. (DS.VIII, 2716].

Keçi Kıran (Ankara'da bir semt).

Keçi Borlu (Isparta'nın ilçesi. / Ulu Borlu adlısı da vardır).

Keçi Muhsine (Konya'ya bağlı bir köy. / Ulu Muhsine adlısı da vardır).

Küçük Karkın (Saruhan Yund Dağında bir ekinlik adı).

Türkiye Türkçesinde artık "**küçük**" biçiminde yaşayan bu sözcük Eski Türkçede "**kiçig**" (EUTS, 109), Orta Türkçede "**kiçik~kiçük**" (DLT, 341) biçimlerindedir. Türkiye Türkçesi ağızlarında *kiçi*, *kici*, *kiçiyh*, *kiçih*, *köççe* "küçük, ufak" anlamları (DS, VIII, 2869) ve *küçük*, *kücü*, *küçük ay* "şubat"; *küçükana*, *küçana* [*<küçük+ana*] "yenge"; *küçükayşe*, *küçükacı* "serçe parmak"; *küçükleyin* "küçükçe, az küçük"; *küçümen*, *küçümencik* "pek küçük, minicik"; *küçken* [*< küçük+en*] "küçük" biçimlerinde de yaşamaktadır. (DS. VIII, 3024, 3025). *Kucur* "kısa boylu" biçimi (DS. VIII, 2989) *kücü* "küçük" biçiminin uyum değiştirmişisi olarak görünmektedir.

Öteki Türk lehçelerindeki biçimleri şöyledir:

kiçik (Küerik).

kiçi dil / til "küçük dil" (Türkmen, Kazan Tatar).

kiçik til "küçük dül" (Yeni Uygur) / **kiçikle-** "küçül-" < **kiçik+le-** (Yeni Uygur).

kıçık (Hakas, Azerbaycan).

kiçil- "küçül-" (Azerbaycan) < **kiçi+l-**.

kiçirey- "küçülmek" (Kırgız, Kazan Tatar) < **kiçi+re-y-**.

kiççe (Karaçay).

kiçeç (Kumandı).

kiçel- "küçül-" (Türkmen) < **kiçe+l-**.

kiçe-nek (Teleüt).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

kiçe-geş (Teleüt).

kişirey- “küçültmek” (Kazak) < *kişi* [< *kiçi*] +*re-y-*.

kiçine~kiçüü/küçük “köpek ve kurt yavrusu” (Kırgız)/**kiçine til** “küçük dil” (Kırgız).

kiçkine til “küçük dil” (Kazan Tatar).

kizek (Sagay).

küçük “enik” (Altay).

küçü (Oyrot).

küçkine “küçücük” (Kerkük) < *küçü+k+kine* “küçültme eki”.

giççi (Kumuk).

kəz-ən (Çuvaş) (> Macar *BTLU: kis, kicsi*).

~ Moğol (*KWb.* 233) **kiçi-g**.

Türkçe **Küçük** sözcüğü Kürtçe ve ağızlarında *kiçik* (*Kr.TS*, 61 b); *kiçik*, *kico*, *kic* (*DAO*, 279) biçimlerinde fonetik değişikliğe uğramış ve hecesini kaybetmiş olarak kullanılmaktadır.

Küçük sözcüğü üzerine bazı görüşler ileri sürülmüştür:

J. Hamilton (*İyi ve Kötü Prens Öyküsü*, 193)’a göre: < **kiç-keç-** “geç olmak” + **-g** “sıfat-fiil eki” = *geç kalan, sonra gelen, sonradakiler, küçükler.*” demektir.

S. Nişanyan (*Sözlerin Soykütüğü*, 260)’a göre de: **küçük** = ET. *kiçi/kiçik/kiçük/küçük* (x1) < ? > Fa. *köçek* [* Türkçe ve Farsçada ortak olup her iki dilde kökeni saptanamayan bir kelimedir.]

Hamilton’un görüşüne katılmak mümkün değildir. Çünkü, Orta Türkçede (DLT) **çocuk** sözcüğü de ‘domuz yavrusu; her şeyin küçüğü’ anlamında olup <**çoc** ‘yansıma’ +**(u)k**’tan türemiştir. Nitekim Kırgız ve Altay Türkçelerinde **küçük** sözcüğü “enik, kurt ve köpek yavrusu” demektir. Türkiye Türkçesi ağızlarında da **küçüle-** [< *küçü* ‘yansıma’ + *le-*] “köpek çağırma” (*DS*. VIII, 3024) : **küçü kücü** ~ **kuçu kuçu** ~ **küçü küçü** ~ **kuti kuti**.

Nişanyan, Farsçadaki **köçek** [< *kūçek*] ‘kadın kılığına girip çengi gibi oynayan erkek’ sözcüğü ile Türkçe **kiçig/kiçik/kiçük/kiçi** “ufak, küçük” sözcüklerinin karıştırmıştır.

Eski ve Orta Türkçede tespit edilen **kiçig/kiçik/kiçi** sözcüklerinin varlığı ve **çocuk** [<**çoc** ‘yansıma’ +**(u)k**] ‘domuz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/ 8 Fall 2009*

yavrusu' ile Türkiye Türkçesi ağızlarında yaşayan **kucur** [*<kucu / kücü*] 'kısa boylu' sözcükleri, **küçük** sözcüğünün < **kiçi** 'yansıma' +g ekinden türediğini kanıtlamaktadır. Anadolu yer adlarındaki **kiçi** ve **kiçik** sıfatları da bu kanıtı desteklemektedir. **Keçiören, Keçimuhsine** ve **Keçikıran** yer adlarındaki **keçi** sözü < **kiçi**'den bozulma olup **keçi** 'hayvan adı' ile ilişkisi yoktur. Hayvan adı olan **keçi** sözcüğü de Eski Türkçede **eçkü** (EUTS, 68) [*< *eç* "keçiyi çağırma ünlemi" + *kü/ki* 'ek'] biçimindeydi. Öteki Türk lehçelerinde **eşki** (Kazak), **eçki** (Kırgız, Özbek) ve **öçkä**; Türkiye Türkçesi ağızlarında **kiçi** "köpeği çağırma ünlemi"; **kiçi kiçi** "keçi çağırma ünlemi" (DS. VIII, 2868) biçimlerinde yaşamaktadır.

KAYNAKÇA

- CAFEROĞLU Ahmet (EUTS), **Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü**, Enderun Kitabevi, İstanbul 1993.
- DERLEME SÖZLÜĞÜ (DS), I-XII C., TDK Yay. Ankara 1993
- GÜLENSOY Tuncer (DAO), **Doğu Anadolu Osmanlıcası-Etimolojik Sözlük Denemesi-**, TKAE Yay., Ankara 1986.
- GÜLENSOY Tuncer, **Kürtçenin Etimolojik Sözlüğü**, TTK Basımevi, Ankara 1994.
- GÜLENSOY Tuncer, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II**, TDK Yay., Ankara 2007.
- HAMILTON James Russel, **İyi ve Kötü Prens Öyküsü** (Çev. Vedat Köken), TDK Yay., Ankara 1998.
- HÜRMEZLÜ Habib, **Kerkük Türkçesi Sözlüğü**, Kerkük Vakfı Yay., İstanbul 2003.
- KARŞILAŞTIRMALI TÜRK LEHÇELERİ SÖZLÜĞÜ I-II, KB Yay., Ankara 1991
- KAŞGARLI MAHMUD (DLT), **Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi** (Çev. Besim Atalay), C. I-III, TDK Yay., Ankara 1992.
- NİŞANYAN Sevan, **Sözlerin Soyağacı. Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, Adam Yay., İstanbul 2002.
- TÜRKÇE SÖZLÜK**, 10. Baskı, TDK Yay., Ankara 2005.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*